

ارزیابی شاخص های شهر دوستدار کودک (CFC) با تاکید بر تحلیل دیدگاه کودکان نمونه مورد مطالعه محله دروس

ساریسا اله ویسی

کارشناس ارشد مهندسی شهرسازی گرایش برنامه ریزی شهری از دانشگاه کردستان

چکیده

تجربیات ملی و بین المللی در زمینه پیشرفت و توسعه کشورها بیانگر این مهم است که انسان محور اصلی توسعه در هر کشور می باشد و زمانی برنامه های توسعه پایدار در یک کشور با موفقیت همراه خواهد بود که جایگاه انسان به عنوان محور توسعه به صورت عملی در برنامه های جاری مورد توجه قرارگیرد بنابراین تاکید بر کودک، خانواده، جامعه و سازمان های محلی موجبات تاکید بر برنامه های توانمندسازی را فراهم نموده و سبب می شود تا هیچ قشری از افراد جامعه که به نوعی در توسعه دخیل هستند از قلم نیافتند. با توجه به این امر مطرح شدن نظریه شهر دوستدار کودک سبب شد تا کودکان به عنوان مهم ترین و در عین حال آسیب پذیرترین گروه جامعه در شهرها مورد توجه قرارگیرند هدف از انجام این پژوهش مشارکت کودکان در در ایجاد محیط ساخته شده اطرافشان و در نتیجه تحلیل نظر آن هاست در این مقاله سعی شده از روش های مشارکتی مانند پرسشنامه، نقاشی، انشا و مصاحبه با کودک در مورد شهر و فضاهای شهری و همچنین فعالیت هایشان استفاده شود از آن جایی که محدوده مورد مطالعه محله دروس واقع در منطقه ۳ می باشد نیاز به نمونه گیری برای توزیع پرسش نامه می باشیم که با توجه به فرمول کوکران حجم نمونه را مشخص کرده ایم. در این راستا در گام نخست اطلاعات جامعی راجع به مکان های مورد علاقه کودکان جمع آوری شد. در گام دوم به بررسی فعالیت های مورد علاقه کودکان پرداخته و در مرحله بعدی ویژگی های یک شهر دوست داشتنی از نگاه کودکان در قالب مصاحبه، نقاشی و انشا مورد بررسی قرار گرفته است.

واژه های کلیدی: کودک، شاخص های شهر دوستدار کودک، مشارکت کودکان، محله دروس.

۱- مقدمه

دسته بندی رویکردهای معاصر در رابطه با فضاهای عمومی نشان می دهد که در دوره های اخیر توجه به حضور فعال همه اقشار جامعه در فضاهای عمومی شهری بیشتر شده است (کاشانی جو، ۱۳۸۹) یکی از مهمترین اقشار جامعه کودکان می باشند که به دلیل وضعیت سنی، جسمی و روحی ویژه، تفاوت های آشکاری با سایر شهروندان داشته و همچنین دارای نیازهای خاصی می باشند. اما شهرهای امروز به خصوص کلان شهرهایی مانند تهران بی توجه به آنها در طراحی گسترش یافته است به گونه ای که مطلوب نبودن طراحی شهری و به اعتقاد برخی از کارشناسان شهری، مردانه طراحی شدن آن در بسیاری از شهرهای جهان، آلودگی های محیطی و فقدان امنیت و ایمنی لازم برای کودکان، سبب شد تا در کنفرانس سازمان ملل متحد در محیط زیست و توسعه پایدار در سال ۱۹۹۲ به این مهم پرداخته و کودکان در سراسر جهان از اهمیت خاصی در شهر و محیط برخوردار شوند و پس از آن شاهد ظهور فلسفه ایجاد شهر های دوستدار کودک از طرف یونیسف شویم بطوریکه به گزارش یونیسف یک شهرستان کودک پسند تضمین می کند که همه کودکان فرصت بیان دیدگاه های خود و شرکت در تصمیم گیری در مورد جامعه خود بعنوان یک شهروند را داشته باشند بعبارتی بهتر، شهر دوستدار کودک مطابق پیمان جهانی کودک و اعلامیه جهانی حقوق بشر سعی در احقاق موارد زیر دارد: حق اظهار نظر درباره شهر مطلوب خود، حق مشارکت در تصمیمات شهری، حق مشارکت، جامعه و زندگی اجتماعی، حق دریافت خدمات اولیه مانند مراقبت های بهداشتی و آموزشی، حق دسترسی به آب سالم، حق ایمن ماندن از خشونت، مصونیت در برابر استثمار و سواستفاده جنسی، حق زندگی و رشد در محیطی پاک، مشارکت در رویدادهای فرهنگی و اجتماعی، امکان رفت و آمد به خیابانها و فضاهای عمومی، امکان تعامل با دوستان و برخورداری از فضای بازی مناسب، داشتن فضای سبز مناسب (Riggio, 2002) بنابراین برای اینکه شهرها به مکانهایی برای پیشرفت کودکان تبدیل شوند و نیازها و حقوق آنان تأمین شود باید قابلیت های آن را افزایش داده و از ابزار کمکی استفاده نمود. (Malone 2007). بررسی ادبیات در سطح ملی و بین المللی نیز بیانگر لزوم توجه به کودک و نیازهای او به صورت مجموع می باشد و بر انجام پژوهش های مبتنی بر جامعه برای رسیدن به توسعه پایدار تأکید دارد. به گونه ای که در حال حاضر، طرح های ارتقاء سلامت و برنامه ریزی در حال تلاش برای ادغام مجدد کودک با محیط های بیرون و تعامل در فضاهای باز بیرون هستند (Planning Institute of Australia, 2007; VicHealth 2008)

چاولا معتقد است اگر شهرستانها به خوبی با توجه به نیازهای کودکان برای حضور در فضاهای شهری برنامه ریزی و طراحی شوند، می توانند مزایای بسیاری برای کودکان و دستیابی به آینده ای پایدار فراهم آورد (KYTTA 2004) که وی در برنامه ریزی برای شهردوستدار کودک دو عنصر کلیدی کارایی و دسترسی را مطرح می نماید که دسترسی: فرصت دسترسی فیزیکی به فضا است و کارایی: کاربردی در ویژگی های محیطی است که پتانسیل این را دارند که توسط کودکان کشف و استفاده شوند و برای کودکان جذاب باشند. بنابراین مطالعات نشان میدهد کشورهای توسعه یافته از مدتها قبل به این مهم می پردازند و سعی در لحاظ این موارد در طرح های خود می باشند، اما شهرهای ایران هنوز در حال طی کردن نخستین گامهای خود برای رسیدن به شهردوستدار کودک است بنابراین هدف اصلی این پژوهش نیز تحلیل و بررسی شاخص های شهر دوستدار کودک در جوامع پیشرفته و در نهایت ارائه راهکارهایی بر اساس این موارد برای نمونه مطالعاتی است.

پیشینه پژوهش:

تحقیق در حوزه "شهرهای دوستدار کودک"، به ویژه در اروپا، از سالهای ۱۹۸۰ میلادی به بعد مورد توجه قرار گرفت. عمده این تحقیقات در راستای تخصیص حقوق شهروندی به بچه ها و رسیدگی به خواسته ها و نیازهای آنها بود. امروزه "شهر دوستدار کودک" مورد توجه برنامه ریزان و دست اندرکاران شهری قرار گرفته است. در سال ۱۹۸۹ میلادی، نمایندگان کشورهای جهان در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، پیمان حقوق کودک را تأیید و امضا کردند و متعهد شدند تا برای تصویب و اجرای آن در کشورهای خود تلاش نمایند. این عهدنامه که به نام "معاهده حقوق کودک" معروف است، همه دولتها و مردم جهان را به ساختن دنیایی بهتر برای کودکان تشویق می کند (اسماعیل زاده و کیانی، ۱۳۹۱: ۵۱).

کنفرانس ملی شهر دوستدار کودک در سیدنی (۲۰۰۶) نیز به ارزیابی و بهبود شهرها بر اساس راهکارهای شهر دوستدار کودک پرداخت که نتایج و دستورالعمل بیانیه کنفرانس اظهار داشت:

ابعاد کلیدی اقدامات برای جوامع دوستدار کودک نیاز به مستند شدن دارد و مسئولیت برای ارزیابی و بهبود شیوه ها تنها می تواند زمانیکه وضوح بیشتری در اهداف و اقدامات وجود دارد دقیق شود. این توصیه مکمل توصیه ۳ کمیته پارلمانی NSW در سال ۲۰۰۶ بود که اظهار داشت کمیسیون باید: کشف فرصت برای توسعه شاخص های جامعه "دوستدار کودک" در ابزارهای برنامه ریزی برای ارزیابی برنامه های استفاده از زمین باید گنجانده شود. همچنین یکی از مهمترین پژوهش های صورت گرفته در این زمینه مربوط به کشور استرالیاست که ایجاد جوامع دوستدار کودک را یک بخش اصلی از ساخت و ساز قوی و حیاتی شهردانسته اند اما بسیاری از این پژوهش بر شناسایی مشکلاتی که در جوامع وجود دارد متمرکز شده و به بررسی مواردی پرداخته که کودکان را قادر به مشارکت در آن جوامع کند این درحالیست که ابزار ها و راهکارهایی برای ارزیابی و بهبود بهبود جوامع دوستدار کودک وجود دارد همچنان ناکافی است.

در پژوهش شاخص های جامعه کودک پسند که در سال ۲۰۰۷ در استرالیا شکل گرفت به دنبال رسیدگی به این موضوع با تمرکز ویژه بر جوامع دوستدار کودک و محیط فیزیکی بودند و هدف اصلی پاسخ به فقدان ابزار عملی برای ارزیابی و بهبود شیوه های مربوط به طراحی جوامع دوستدار کودک بوده است که این گزارش بر روی توسعه یک چارچوب شاخص و ویژگی های محیط فیزیکی در ارتباط با کودکان، ابعاد فیزیکی از فضای عمومی و فضاهای عمومی در محیط جامعه به طور خاص تمرکز و آن را کشف کرده و در نهایت به ارائه شاخص ها و ابزارهایی برای بالابردن سطح آگاهی افراد، برنامه ریزان و طراحان شهری پرداخته است (Planning Institute of Australia, 2007; VicHealth 2008).

در استرالیا مسائل فرهنگی و کاربردی مربوط به فرم شهری به عنوان ارائه محیط های سالم برای کودکان ارائه شده که یکی از این موارد می تواند کاهش ترافیک در مناطق مسکونی با در نظر گرفتن اصول صحیح طراحی مناطق مسکونی باشد تا مناطق بیشتری از فضاهای باز برای کودکان ایجاد شود (Gleeson & Snipe, 2006).

همچنین بسیاری از محققان اظهار کرده اند که فضاهای شهری با توسعه تراکم بالاتر می توانند فرصت های بیشتری برای تحرک کودکان در فضاهای باز را فراهم نمایند (Hillman et al., 1990; Kyttä, 2004; van Vliet, 1985). آنها معتقد بودند که شهرسازی بر اساس اصول دوستدار کودک به سلامت و تندرستی آنها کمک کرده و سبب شکستگی زندگی فعال و ارتقا کیفیت زندگی می شود.

پژوهشهای مختلف دیگری در ابعاد و زمینه های مرتبط در سطح دنیا انجام شده است، که برای مثال، آرتز و همکاران پیرامون فعالیتهای چندبخشی که برای افزایش محیطهای دوستدار کودک مقالها ی ارائه کردن (Aarts et al., 2011: 11-19)

ولز جنوبی در سال ۲۰۰۹ کتابی تحت عنوان یک راه عملی خوب برای ایجاد محیط های دوستدار کودک منتشر ساخته که در آن به معرفی چارچوب شاخصهای شهر دوستدار کودک و بررسی روشهای عملی مشارکت کودکان و نوجوانان پرداخته است. درسیکل در کتابی تحت عنوان ایجاد شهرهای بهتر با کودکان و نوجوانان به روشهای موثر در مشارکت کودکان و نوجوانان در شهر پرداخته و به طراحی فضاهای موفق در سراسر دنیا اشاره کرده و راهکارهایی ارائه می نماید. در ایران نیز شیعه، برای اولین بار به طور خاص در زمینه ی مناسب سازی فضاهای شهری برای کودکان کتابی تحت عنوان آماده سازی شهر برای کودکان، نمونه موردی تهران ر سال ۱۳۸۵ تألیف کرده است که ضمن بررسی نحوه برخورد با کودکان، به نیازهای آنان به عنوان اصلی ترین گروههای اجتماعی شهر اشاره میکند و اینکه شهرها چگونه باید به تامین نیازهای کودکان بپردازند پرداخته است.

نمونه هایی از روند اجرای CFC در کشورهای جهان

سوابق و تجربیات جهانی و ایران نشان میدهد؛ تمرکز بروی موضوع شهر دوستدار کودک موضوع جدیدی است که طی دهه اخیر یونیسف فعالیت های متنوعی در این راستا انجام داده است که از نمونه های اجرا شده آن میتوان به موارد زیر اشاره نمود: - در سال ۲۰۰۷ میلادی " برای نخستین بار شهر بندیکو "در استرالیا از طرف " یونیسف "، عنوان (شهر دوستدار کودک) را به خود اختصاص داد "شهر اوز "در استان فارس نیز برای نخستین بار در ایران، به عنوان شهر دوستدار کودک در سال ۱۳۸۹ انتخاب شد(اسماعیل زاده و کیانی، ۱۳۹۱: ۵۱).

- فیلیپین: از سال ۲۰۰۱ تاکنون چارچوب راهبردهای ملی توسعه حقوق کودکان را در دستور کار دولت فیلیپین قرار گرفته داده است و طرح CFC را در ۲۲ استان و ۶ شهر با همکاری یک سازمان غیر دولتی تحت نظارت یونیسف و شهرداری با رویکرد توسعه محلی برای کودکان، سرمایه گذاری محلی برای کودکان و کد محلی برای آن ها گسترش داده است. این طرح با اهداف زندگی روزمره کودکان، برنامه مشارکت کودکان، ارتقاء همبستگی بین المللی، آگاهی از حقوق کودکان و همکاری با یونیسف پایه گذاری شده است، هر شهری که به عنوان شهر دوستدار کودک منصوب می شود باید فعالیتش را در راستای برآورده ساختن این اهداف جهت گیری نماید و جلساتی به صورت سالانه برای اطمینان از حصول و تبادل اطلاعات در این کشور برگزار می شود. در فیلیپین این طرح با ۲۴ شاخص در زمینه های بقاء، توسعه، حمایت و مشارکت توسعه یافته است و برای نیل به اهداف کودکان را با چهار هدیه که شامل طرح توسعه محلی برای کودکان، طرح سرمایه گذاری محلی برای کودکان، یک کد محلی بر روی کودکان و گزارش دولت از کودکان است، تشویق می کنند. این طرح با چشم انداز میان مدت و بلند مدت در بخش هایی از کشور در حال اجراست و مسئولین فیلیپینی امیدوارند با اجرای صحیح CFC تا سال ۲۰۲۵ به هدف اصلی که همانا جامعه ای بدون نقض حقوق کودکان است برسند.

- در فرانسه، CFC توسط انجمن شهرداران فرانسه، کمیته ملی فرانسه و سازمان یونیسف در سال ۲۰۰۲ راه اندازی شد که شامل شبکه ای با حضور حدود ۱۷۰ شهر از تمام نقاط کشور است و عملکرد آن توسط کمیته ارزیابی مورد بررسی و ارزیابی قرار می گیرد.

- در برزیل از سال ۲۰۰۴ این طرح با همکاری یونیسف و شهرداری در یکی از مناطق فقیر نشین که شامل ۱۱ ایالت بود، شروع به کار کرد و دولت مسئولیت تامین هزینه های این طرح است و بودجه را در اختیار شهرداری ها قرار می دهد و وضعیت هر شهرستان برای ورود به این عرصه بر اساس شاخص های ثروت در دو گروه مورد بررسی قرار می گیرد.

معیار گروه اول برای انتخاب، فرآیند ارزیابی است که از نظر کمی شامل ارزیابی داده ها و از لحاظ کیفی مشاوره عمومی را در بر می گیرد و گروه دوم شهرهایی را که در سه حوزه تاثیر اجتماعی، سیاست های مدیریت دولتی و مشارکت مدنی بهتر عمل می کنند را به نشان تصویب شهر دوستدار کودک نزدیک می کند، عملکرد این شهرها هر دو سال یک بار مورد بررسی قرار می گیرد.

-امان پایتخت اردن: شهرداری بزرگ امان از سال ۲۰۰۴ با ایجاد یک آژانس اجرایی، طرح CFC را با هدف توسعه برنامه هایی برای کودکان در سطح محلی آغاز کرد و در همین راستا با انتشار سندی تحت عنوان "سیاست ها و اولویت ها برای کودکان" از طریق یک رویکرد مشارکتی این طرح را گسترش می دهد و نقشه راهبردی جامعی را برای زندگی کودکان با متمرکز شدن روی برنامه های اجتماعی، امنیت، حفاظت، فرهنگ، آموزش و . . . ترسیم می کند و چهار شورای شهرداری کودکان را با مشارکت خودشان از طریق انتخابات تشکیل داده است. (Woolcock, , Gleeson. & Randolph 2007).

- شهر دوستدار کودک در اسپانیا در سال ۲۰۰۴ توسط یونیسف، وزارت کار و امور اجتماعی و با مشارکت شهرداری ها و استانداری ها راه اندازی شده است و یک چارچوب کلی برای روند تبدیل شدن به شهر دوستدار کودک مشخص کرده است. شهرها می توانند با شرکت در فراخوانی که هر دو سال یکبار برای صدور مجوز صورت می گیرد، برای تبدیل به شهر دوستدار کودک اعلام آمادگی نمایند و چهار سال برای پیشبرد اهدافشان در این زمینه به آن ها وقت داده می شود. شهری که بتواند وجود استراتژی کودکان در سطح شهر، طرح عمل و اقدام هماهنگ، ایجاد شورا برای کودکان و مشارکت رسمی کودکان در شورای شهر را احیا کند به عنوان شهر دوستدار کودک شناخته شده و گواهینامه رسمی را دریافت می کند. - در سال ۲۰۰۴ سوئیس نیز با همکاری یونیسف، سازمان های دولتی و غیر دولتی به کشورهای مجری این طرح پیوست و فرایند تبدیل شدن به شهری که همسو با معیارهای کودکان است را در هفت مرحله زیر اجرا می نماید. در مرحله اول توسعه تجزیه و تحلیل موقعیت صورت می گیرد که در این زمینه پرسشنامه ای به دفاتر شهرداری ارسال می گردد، سپس شهرداری ها با اعلام نظرات خود، نتایج به دست آمده از پرسشنامه را مطرح می کنند، در گام سوم شناسایی و آسیب شناسی این طرح مورد بررسی قرار می گیرد و شهرداری ها تصمیم خود را در مورد شهر انتخاب شده به عنوان "شهر دوستدار کودک" بیان می کنند، پس از آن کارگاهی برای اعمال نظرات و بیان خواسته های کودکان و نوجوانان تشکیل می شود و برنامه ها در راستای توسعه شهرهای دوستدار کودک برای چهار سال آینده بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه و نظرات کودکان مدون می گردد، در مرحله ششم شهرداری ها پس از تصویب گزارش خود، فعالیت های موثر در زمینه مشارکت کودکان را ارزیابی می نمایند و شهری که با معیارهای مطرح شده همخوانی داشته باشد، توسط کمیته ارزیابی این شهر به عنوان "شهر دوستدار کودک" شناخته می شود.

- کشور اندونزی نیز در سال ۲۰۰۷ پس از برپایی چندین سمینار، کارگاه و با مشارکت وزارت توانمندی سازی زنان و سازمان حفاظت از کودکان در ۵ شهر فعالیت خود را در زمینه طرح شهر دوستدار کودک شروع کرد و تعداد این شهر ها در سال ۲۰۰۸ به صورت آزمایشی به ۱۵ شهر افزایش پیدا کرد، این طرح با استقبال دولت های محلی بر مبنای بودجه هایشان روبرو شد.

علاقه زیاد شهرها برای حرکت به سمت CFC باعث ایجاد یک رقابت در سال ۲۰۰۹ شد، دولت اندونزی از همه علاقه مندان خواست تا در مسابقه ای با همین مضمون شرکت کنند و رقابت در پنج حوزه خط مشی، سازمان، برنامه ها و فعالیت ها،

تخصیص بودجه صورت گرفت، پس از آن گزارش ها توسط گروه ارزیابی مورد بررسی قرار گرفت و ۱۰ شهر به عنوان شهر دوستدار کودک در این رقابت معرفی شدند ([www. childfriendlyasiapacific. net](http://www.childfriendlyasiapacific.net))

ادبیات و چارچوب نظری:

از زمان تصویب معاهده جهانی حقوق کودکان، فعالیتهای مهم و متعددی آغاز گردید که بیش از پیش ساختار حقوق کودکان را مشخص میسازد ازاین فعالیتهای میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

اجلاس زمین و دستور کار ۲۱:

زمانی که رهبران جهان در اجلاس زمین در سال ۱۹۹۲ در ریودوژانیرو جمع شدند و برنامه مربوط به دستور کار ۲۱ را تدوین کردند. کودکان و جوانان به عنوان گروههای اصلی شناخته شدند که در روند توسعه پایدار سهیم باشند.

اجلاس شهر، حقوق کودکان و اسکان بشر:

از میان فعالیتهای گوناگون برای توسعه اجتماعی و محیط فیزیکی از سوی اسکان (اجلاس زمین) از سوی اسکان بشر سازمان ملل متحد ۱۹۹۶ در استانبول از اهمیت ویژه ای برخوردار است. این اجلاس بر سهیم ساختن جوانان و نوجوانان از سوی دولتها برای شکل دادن شهرهای بزرگ و کوچک و نواحی همسایه تأکید کرده است.

شهرداران حامیان کودکان:

این ابتکار عمل بین المللی که از سوی یونیسف در سال ۱۹۹۲ آغاز گردید، شهرداران و سران شهرداریها برای در اولویت قرار دادن نیازهای کودکان و افزایش مشارکت آنان و سایر گروهها در توسعه جامعه و تصمیم گیری تشویق کرده است (درسیکل، ۱۳۸۷، ۲۸)

تعریف کودک:

طبق تعریف فرهنگ فارسی معین، کودک به معنای کوچک، صغیر و فرزندى که به حد بلوغ نرسیده می باشد. در فرهنگ میراث آمریکایی نیز از کودک به عنوان شخصی که بین تولد تا دوران بلوغ قرار دارد، یاد شده است. ماده یک این کنوانسیون حقوق کودک مقرر کرده است که: (منظور از کودک، افراد انسانی زیر ۱۸ سال است مگر اینکه طبق قانون قابل اجرا در مورد کودک، کمتر از سن بلوغ باشد) از طرف دیگر طبق تعاریف حقوقی در جمهوری اسلامی ایران، کودک به فردی اطلاق می شود که به سن بلوغ شرعی نرسیده باشد. با توجه به تعاریفی که عنوان شد، این نتیجه حاصل می شود که منظور از کودک کسی است که به سن بلوغ نرسیده باشد بنابراین انتخاب معیار کمتر از ۱۲ سال کامل برای تعریف کودک مبنای مناسبی را به دست می دهد (شیعه، ۱۳۸۶: ۱۳)

شهر دوستدار کودک (CFC):

مفهوم شهر دوستدار کودک به طور کل به این معنی است که دولتمردان چگونه این شهرها را بر اساس علایق کودکان اداره می کنند.

همچنین شهر دوستدار کودک، شهری است که در آن خواسته های کودک در اولویت قرار می گیرد، وضع اجتماعی، فرهنگی و معماری شهر همسو با نیازهای آنان است و حقوق کودکان در سیاست ها، قوانین، برنامه ها و بودجه منعکس می شود. رویکرد CFC (شهر دوستدار کودک) این شهر را به سمتی سوق می دهد که در آن، کودکان نقش موثری در مورد شهر خود دارند و نظر آنان در تصمیمات شهری ابراز شود و خانواده و اجتماع نیز موظفاند کودکان را در مسایل و تصمیم گیری ها دخیل کنند) حسینی غیاثوند و سهیلی، ۱۳۹۲) این شهرها بر اساس تعهدی که بر اساس تقسیم بندی و کلیه ی نقشه های عملی در مورد کودکان است تعریف میشود. بر این اساس بچه ها به عنوان شهروندانی تعریف شده اند که حقوقی دارند و حق دارند نظراتشان را ابراز کنند یک شهر دوستدار کودک تنها یک شهر خوب برای بچه ها نیست، بلکه شهری است که به وسیله کودکان ساخته میشود (Riggio, 2002: 46)

- ویژگی های اساسی شهر دوستدار کودک:

شهرهای دوستدار کودک به دنبال ایجاد مشارکت کودکان به منظور شکل دادن به محیط اطرافشان میباشد، عملی که باعث ایجاد علاقه و تعلق پذیری کودک نسبت به شهر می شود اسماعیل زاده و کیان، ۱۳۹۱: ۵۶) بر این اساس میتوان ویژگی های شهرهای دوستدار کودک را اینگونه بیان کرد:

۱- آسایش، ایمنی و امنیت

کودکان بیشتر از سایر گروه های سنی نیازمند امنیت اند زیرا به دلیل ضعف خویش در اثر مواجهه با عوامل گوناگون احساس ناامنی می کنند. به عنوان مثال کودکان در مکان های وسیع و بزرگ شهری احساس گم شدن یا بیش از حد در معرض توجه بودن را دارند (کامل نیا، ۱۳۸۸). برای اجتناب از احساس ناامنی بایستی در طراحی فضاهای شهری از عناصر و فرمهای آشنا استفاده کرده است. علاوه بر این با خرد و کوچک کردن عرصه های شهری میتوان احساس امنیت را در کودکان تقویت کرد. همگام با طراحی محیطهای شهری امن، توجه به مسئله ایمنی نیز بسیار حائز اهمیت است.

۲- پیوند با طبیعت

کودکان باید با تمام پدیده های طبیعت مانند آب، گیاه و درخت، حیوانات و پرندگان و حتی حشرات در ارتباط باشند تا از این طریق بیاموزند و به طبیعت عشق بورزند. به عنوان مثال همه کودکان از حضور آب لذت میبرند به ویژه هنگامی که اجازه داشته باشند که به آب دست بزنند یا در آن بازی کنند (آزموده، ۱۳۸۸). علاوه بر این پوشش گیاهی نیز یکی از عوامل بسیار تاثیرگذار در طراحی است.

۳- پیوند با تاریخ، فرهنگ و هویت جمعی

از نظر لینچ تعیین معنا در سیمای یک شهر بسیار مشکل است. در واقع به نظر می رسد تفاوت بین معنایی که مردم از فیزیک شهر دارند. همچنین وی اعتقاد دارد با تغییر در فیزیک شهر به اندازه ای که ساختار و هویت آن تغییر می یابد، معنای آن تغییر نمی کند (داوودی نژاد و مبهوت، ۱۳۹۱) در حال حاضر در شهرهای ایرانی هیچ فضای شهری به احیای آداب و رسوم و سنن جامعه اختصاص ندارد. محیط های بیرونی علاوه بر ایجاد تجربه ای خوشایند برای کودکان می توانند حامل معنا نیز بوده

و آن‌ها را با آداب و رسوم، فرهنگ، مذهب یا به عبارتی هویت جمعی خویش آشنا نمایند. رخداد رویدادهایی همچون شعرخوانی‌ها، پانتومیم‌ها، خیمه شب بازی‌ها و بازی‌های توام با موسیقی در شهر این امکان را برای کودکان فراهم می‌کند تا در یک تجربه مشترک با خانواده‌هایشان و افراد غریبه، خوشی را تجربه کنند و همزمان با فرهنگ خود آشنا شوند (آزموده، ۱۳۹۱)

۴- جذابیت و تازگی

کودکان به تناسب روحیات کودکی، بیش از هر چیز خواستار تنوع و تازگیاند. استفاده از رنگ‌ها و بافتهای مختلف در خیابانها میتواند بر جذابیت شهر بیفزاید. در حقیقت سرزندگی یک شهر در گرو شادابی خیابانهای آن است. هنگامی که خیابانهای شهر زیبا و جالب باشند آن شهر سرزنده خواهند شد (گلکار، ۱۳۸۵)

۵- خوانایی

یکی از موارد بسیار با اهمیت در فضای شهری اجتناب از حس گمگشتگی و در نتیجه ناامنی برای همه شهروندان بالاخص کودکان است. با توجه به عدم توانایی کودکان در خواندن تابلوهای اطلاع رسانی و علائم گرافیکی موجود، طراحان منظر شهری بایستی به دنبال راههای دیگری برای ایجاد خوانایی در سطح شهر باشند. استفاده از علائم گرافیکی و بصری ساده و آشنا برای کودک، یکی از نکاتی است که میتواند مورد توجه قرارگیرد. نورپردازی مناسب در شب از نکات دیگری است که عناصر سازمان فضایی و نشانه‌ها را برجسته ساخته و شهر را در شب خوانا میسازد (ذکاوت، ۱۳۸۵)

۶- دسترسی به امکانات

بسیاری از امکانات در فضای شهری تنها بر اساس مقیاس بزرگسالان ساخته شده است. حتی در پارکها که یکی از مهمترین فضاها برای حضور کودکان به شمار میروند نیمکتها، آبخوریها و سایر وسایل اندازههایی بی توجه به ابعاد یک کودک را دارا میباشند. این مساله باعث میشود تا کودک علاوه بر ناتوانی در استفاده از امکانات، احساس کند که شهر و فضاهایش به او تعلق نداشته و آرزوی گذار هر چه سریعتر از این مقطع شورانگیز را نماید. (آزموده، ۱۳۹۱)

۷- وجود موسسات و فضاهای مرتبط با کودک

نکته حائز اهمیت دیگر وجود مؤسسات مرتبط با کودک در شهر است. به عنوان نمونه، ما هنوز در هیچ یک از شهرهایمان "خانه اسباب بازی" نداریم. این مرکز مهم که معمولاً در یک شهر دوستدار کودک باید وجود داشته باشد، جایی است که در آن، بچه‌هایی که در خانه‌های کوچک فضای کافی برای بازی ندارند می‌توانند بیایند و به صورت رایگان از امکانات این فضا برای بازی و تفریح استفاده کنند. فضای دیگری که در شهرهای ایران دیده نمیشود، "پارک موضوعی" است که باید جنبه آموزشی داشته باشد. (آزموده، ۱۳۹۱) علاوه بر این در شهرهای دوستدار کودک، مراکز دیگری مانند "فرهنگسرای کودک" و موزه کودک "نیز مورد توجه قرار داد و هدف از تأسیس چنین مراکزی، این است کودکان و نوجوانان با شرایط مختلف زندگی در دوره‌های گوناگون و فضاهای جغرافیایی مختلف آشنا شوند. در این مراکز آموزش‌های مختلف در حوزه‌های متفاوت به کودکان ارائه شده و بدین ترتیب، هوش، خلاقیت و حس کاوشگری آنها سنجش و تقویت میشود (سعیدی، ۱۳۸۸) این در حالی است که عموماً وقتی مسئولان محلی فضاهای بازی را به وجود می‌آورند آن‌ها را به صورت سنتی و با تجهیزات ثابت اجرا میکنند. (هلمن، ۲۰۰۰)

۸- توجه به کودکان معلول

اگرچه درصد کمی از کودکان از کم توانی رنج میبرند اما توجه به نیازهای آنان در مسائل طراحی شهری از ضروریات به شمار میرود. در همین راستا طراحی معابر باید بگونه ای باشد که مانعی بر سر راه کودکان وجود نداشته باشد. ایجاد فضاهایی که هم برای کودکان عادی و هم برای کودکان معلول قابل استفاده باشد، موجب ارتباط بین کودکان و سرزندگی آنها میشود و احتمال منزوی شدن کودکان کم توان را در فضاهای عمومی به حداقل میرساند. در نظر گرفتن رمپ هایی با شیب بسیار ملایم در همه فضاها حتی زمینهای بازی و تعبیه نرده در مکانهای مختلف، از بهترین و سادهترین راه حلهای ممکن است (آزموده، ۱۳۸۸)

نمودار شماره ۱. ویژگی های شهر دوستدار کودک

(مأخذ مطالعات نگارنده)

برنامه ریزی شهری برای کودکان

در زمینه برنامه ریزی شهری برای کودکان، دو دیدگاه عمده مطرح است، دیدگاه نخست از برنامه ریزی برای شهر در حالت کلی دفاع میکند و معتقد است که وقتی ما شهر خوبی داشته باشیم، این شهر برای همه خوب خواهد بود و بنابراین، دلیلی ندارد که موضوع های گوناگون هم چون شهر مناسب برای معلولان، زنان و یا کودکان را مطرح کنیم. این در حالی است که دیدگاه دیگر به دو دلیل عمده، لازم می داند که این موضوعات به ویژه در مورد کودکان مورد بررسی قرار گیرند؛ اول این که کودکان نیازهای خاص و متفاوتی دارند و در عین حال از گروه های سنی دیگر حساس تر نیز هستند و دلیل دوم، نیازهای مشترکی است که کودکان جامعه دارند.

در حیطه شهرسازی و برنامه ریزی شهری، بحث کودک در طرحهای شهری از جایگاه بسیار مهمی برخوردار است. از جمله مهم ترین نهادهای این حوزه، مراکز مختلف نگهداری از کودک است. به عنوان نمونه، "خانه اسباب بازی"، خانه انجام تکالیف و قرائت کودکان که "خانه مشق" نام دارد، مراکز حمایت از کودکان کار و خیابان، "پارک موضوعی"، "فرهنگسرای کودک" و "موزه کودک" که جنبه آموزشی دارند در شهرهای ما یا وجود ندارد و یا بسیار کم می باشند (سعیدی رضوانی، ۱۳۸۸)

نیاز های کودکان در فضای شهری :

جدول شماره ۱: (نیاز های کودکان در فضای شهری)

نیاز ها	تمهیدات
ارتباط با محیط طبیعی	استفاده از فضاهای شهری طبیعی و آشنایی کودکان با پدیده های طبیعی مانند آب، درخت، گیاه، حیوانات
ارتباط مطلوب با محیط انسانی	ایجاد فضاها و المان های مناسب اجتماعی و انسانی برای نیل به هدف
تاثیر پذیری کودک از آمیزه های فرهنگی جامعه	استفاده مناسب از نماد ها و المان های آموزنده فرهنگی و هویتی
امنیت اجتماعی	مکان گزینی مسیر مناسب و امن از جهت اجتماعی برای کودک
امنیت	حفظ امنیت جانی و جسمی کودک در مقابل خطرات ناشی از محیط از جمله خودرو ها و مزاحمت های دیگر که به دلیل توانایی کم کودک بسیار پر اهمیت است
نیاز به حضور در اجتماع و فعالیت های جمعی	ایجاد ارتباط مناسب بین خانه، مدرسه و مراکز فرهنگی مختص کودک به کمک مسیرهای پیاده و دوچرخه و جاگذاری مناسب فضاها
کودک و نیازهای تربیتی	ایجاد فضای سرگرمی، هنری و خدمات اجتماعی مختلف در کنار محلات مسکونی
نیاز به بازی	افزایش میزان عامل تفریحی دوچرخه سواری و سایر بازی های گروهی و ادغام آن با فضاهای بازی برای کودکان به نسبت سن کاربر
نیاز به ارضای حس کنجکاوی	ایجاد جذابیت و حس کنجکاوی به کمک سرگرمی ها، جشن ها و بازارها و فضاهای سبز
تامین ارتباط از دست رفته بین خانه - مدرسه و فضای شهری	طراحی پیاده راه ها و مسیر های امن دوچرخه برای انتقال بین خانه و مدرسه در ارتباط با فضاهای شهری مناسب کودک می تواند راه گشا باشد

ماخذ(پسران، پور محمد ۱۳۹۱)

مشارکت کودکان در شهر

بی شک برای دستیابی به اهداف شهرهای دوستدار کودک و محیط مورد نیاز و علاقه کودکان، نیاز به مشارکت آنها در ساخت و برنامه ریزی شهر می باشد و این امر نیازمند توجه بزرگسالان و مسئولان شهری به نقش کودکان است. ولی آنچه در واقعیت با آن روبه رو هستیم این است که بسیاری از بزرگسالان با اینکه خود را حامی کودکان و نوجوانان می دانند، دیدگاهی نسبتاً متفاوت نسبت به آنها در شهر دارند که موجب کم رنگ شدن نقش کودکان در شهر می شود. به طور مثال ممکن است آنها کودکی را دوران حساسی بدانند که کودک را باید از مسائل بزرگسالان دور نگاه دارند یا ممکن است مشارکت آنها را یک حس خوب ولی با ارزش اندک بدانند (دریکسل، 29:1387)

روش پژوهش:

روش مورد استفاده در این مقاله، روش توصیفی - تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه ای، اسنادی و بررسی های میدانی می باشد و جنبه کاربردی دارد. در این مقاله سعی شده از روش های مشارکتی مانند پرسشنامه، نقاشی، انشا و مصاحبه با کودک در مورد شهر و فضاهای شهری و همچنین فعالیت هایشان استفاده شود. در این راستا در گام نخست اطلاعات جامعی راجع به مکان های مورد علاقه کودکان جمع آوری، در گام دوم به بررسی فعالیت های مورد علاقه کودکان پرداخته و در مرحله بعدی ویژگی های یک شهر دوست داشتنی از نگاه کودکان مورد بررسی قرار گرفته و در پایان برخی پیشنهادها برای رسیدن به ایده های کودکان بیان می شود.

با توجه به این که جمع آوری اطلاعات از تمام جامعه آماری کاری دشوار و پرهزینه است نمونه ای را انتخاب کرده و به کل جامعه تعمیم می دهیم، برای به دست آوردن حجم نمونه از روش کوکران و مورگان بهره می گیریم. فرمول و چگونگی محاسبه حجم نمونه:

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

N=حجم جامعه آماری

n=حجم نمونه

Z=مقدار متغیر نرمال واحد استاندارد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد برابر ۱/۹۶ می باشد.

P=مقدار صفت موجود در جامعه است، اگر در اختیار نباشد می توان آن را ۰.۵ در نظر گرفت

q=درصد افرادی که فاقد آن صفت در جامعه هستند (q=1-p)

d=مقدار اشتباه مجاز

با در نظر داشتن تعداد اعضای جامعه آماری که ۳۱۴۱۱۲ بوده و با سطح خطای ۰.۵ درصد با جایگذاری در فرمول فوق حجم نمونه انتخاب شده برابر با ۳۸۳.۶۹ است که پرسشنامه ها به طور یکنواخت توزیع شده است. با استفاده از تکنیک سوات و نرم افزار Excel، Spss، به تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته ایم.

محدوده مورد مطالعه:

مهم ترین قسمت شروع یک پژوهش شناخت کامل محدوده مورد مطالعه است. بررسی ویژگی های وضع موجود و تحلیل آن ها مقدمات ارزیابی را فراهم می کند.

فضای مورد مطالعه یکی از محلات قدیمی واقع در ناحیه ۵ منطقه ۳ شهر تهران محسوب می شود. منطقه ۳ با وسعتی بالغ بر ۲۹۴۵ هکتار و جمعیتی معادل ۳۱۴۱۱۲ نفر شامل ۶ ناحیه و ۱۲ محله می باشد. (مرکز آمار ایران ۱۳۹۰). محله دروس در مرز منطقه ۳ و منطقه ۴ واقع شده است که خیابان پاسداران جداکننده این مرز می باشد

- محدوده وضع موجود محله دروس به ترتیب زیر مشخص می شود:

(الف) حد شمالی : خیابان شهید کلاهدوز

(ب) حد جنوبی: خیابان شهرزاد

(ج) حد غربی: خیابان هدایت

(د) حد شرقی: خیابان پاسداران

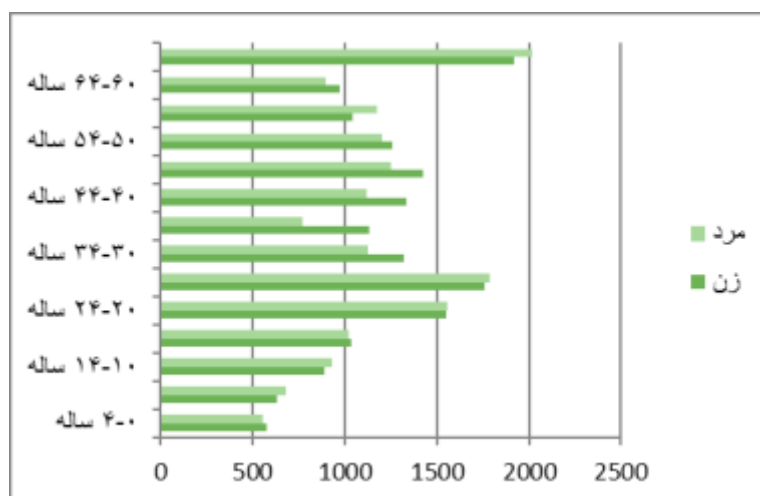
محلۀ دروس از شمال با محلۀ رستم‌آباد، از جنوب با محلۀ قبا، از غرب با محلۀ قلپک و همچنین از شرق با محلۀ پاسداران-ضرابخانه (واقع در منطقه ۴) هم‌جوار است. بافت کلی محلۀ دروس بافت شطرنجی است که در نیمه غربی خود دارای بافت اندامواره و ارگانیک نیز می‌باشد.

بررسی ساختار سنی و جنسی: به منظور شناخت ساختار سنی محلۀ، جدول گروه‌های سنی و هرم سنی شهر در سال ۱۳۹۰ تهیه شده است.

جدول شماره ۲: (ساختار جنسی و جنسی جمعیت محلۀ دروس در سال ۹۰)

نسبت جنسی	جمع	مرد	زن	گروه‌های سنی پنج ساله
۸.۹۶	۱۱۲۸	۵۵۵	۵۷۳	۰-۴ ساله
۱.۱۰۸	۱۳۰۷	۶۷۹	۶۲۸	۵-۹ ساله
۹.۱۰۴	۱۸۲۰	۹۳۲	۸۸۸	۱۰-۱۴ ساله
۱.۹۸	۲۰۵۵	۱۰۱۸	۱۰۳۷	۱۵-۱۹ ساله
۷.۱۰۰	۳۱۰۸	۱۵۶۰	۱۵۴۸	۲۰-۲۴ ساله
۴.۱۰۱	۳۵۵۰	۱۷۸۸	۱۷۶۲	۲۵-۲۹ ساله
۱.۸۵	۲۴۳۹	۱۱۲۲	۱۳۱۷	۳۰-۳۴ ساله
۱.۶۸	۱۹۰۰	۷۷۰	۱۱۳۰	۳۵-۳۹ ساله
۳.۸۳	۲۴۵۲	۱۱۱۵	۱۳۳۷	۴۰-۴۴ ساله
۶.۸۷	۲۶۷۲	۱۲۴۸	۱۴۲۴	۴۵-۴۹ ساله
۴.۹۵	۲۴۶۵	۱۲۰۴	۱۲۶۱	۵۰-۵۴ ساله
۴.۱۱۲	۲۲۱۴	۱۱۷۲	۱۰۴۲	۵۵-۵۹ ساله
۲.۹۲	۱۸۶۵	۸۹۵	۹۷۰	۶۰-۶۴ ساله
۹.۱۰۴	۳۹۳۹	۲۰۱۷	۱۹۲۲	۶۵ ساله و بیشتر
۴.۹۵	۳۲۹۱۸	۱۶۰۷۷	۱۶۸۴۱	جمعیت کل

نمودار شماره ۲. هرم سنی جمعیت شهر در سال ۱۳۹۰

- میزان سواد

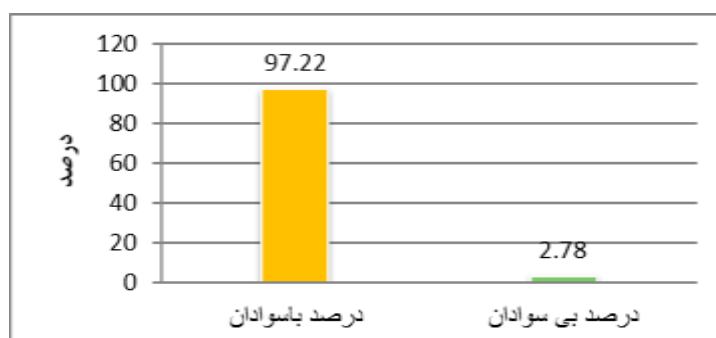
نسبت سواد شهر را نسبت به جمعیت بالای ۶ سال شهر محاسبه می کنند. بنابراین با توجه به محاسبات انجام شده میتوان گفت از کل جمعیت محله دروس ۷۸.۲ درصد بی سواد بوده و ۲۲.۹۷ درصد با سواد هستند. این درصد بیانگر تمایل بالای محله دروس به داشتن سواد است.

جدول شماره ۳: میزان سواد مردم محله دروس در سال ۱۳۹۰

شمار جمعیت ۶ سال به بالا			تعداد باسوادان			تعداد بی سوادان			وضع سواد اظهار نشده		
کل	زن	مرد	کل	زن	مرد	کل	زن	مرد	کل	زن	مرد
۳۱۵۷۱	۱۶۱۷۱	۱۵۴۰۰	۳۰۶۹۴	۱۵۶۴۳	۱۵۰۵۱	۸۰۰	۴۹۲	۳۸۰	۷۷	۳۶	۴۱

منبع: آمار نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰

نمودار شماره ۳. درصد سواد محله دروس

- بررسی ساختار درآمدی

بررسی ساختار درآمدی در سطح محله به ارائه برنامه مناسب برای ایجاد محیطی هماهنگ با خصوصیات اجتماع و مردم کمک قابل توجهی می نماید. بر اساس پرسشنامه های پر شده در سطح محله به جز برخی مناطق که ساخت ریزدانه دارند میانگین درآمد ماهیانه ۶۹٪ جمعیت آن ها بیش از ۳ میلیون تومان می باشد.

جدول شماره ۴: ساختار درآمدی محله دروس

درصد	میانگین درآمد خانوار
۳٪	زیر ۵۰۰ هزار تومان
۶٪	۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون تومان
۱۰٪	۱ تا ۲ میلیون تومان
۱۲٪	۲ تا ۳ میلیون تومان
۱۵٪	۳ تا ۴ میلیون تومان
۲۳٪	۴ تا ۵ میلیون تومان
۳۱٪	بالای ۵ میلیون تومان

بررسی نظام کاربری زمین و فضا

هدف از مطالعه این بخش بررسی پراکنش کاربری های مختلف در سطح محله است تا نحوه خدمات رسانی هر کدام از کاربری ها و نحوه دسترسی ساکنین به آن بررسی شود. در برنامه ریزی کاربری، هدف نهایی ایجاد نوعی تعادل اکولوژیک، عدالت اجتماعی و رشد اقتصادی در روند توسعه و عمران محله است. لذا با دستیابی به نظام کاربری زمین و فضا در سازمان فضایی محله می توان به الگوی مطلوب و پایدار کاربری زمین در راستای اهداف مذکور دست یافت. نقشه شماره ۱ کاربری اراضی وضع موجود را نشان می دهد.

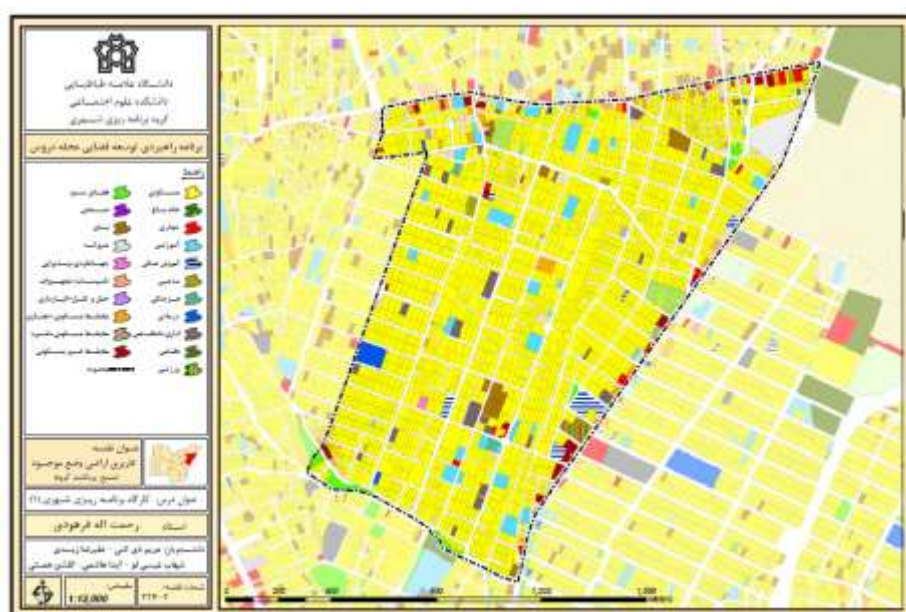
در این بخش ابتدا سهم هر کدام از کاربری ها در کل محله را مشخص کرده (جدول ۵) و سپس به توزیع برخی از کاربری های عمده به طور مجزا می پردازیم.

جدول شماره ۵: سرانه و سطوح کاربری اراضی وضع موجود محله دروس

کاربری	تعداد	مساحت (مترمربع)	سهم (درصد)	*سرانه
مسکونی	۲۰۷۸	۰۶.۱۲۶۸۳۰۲	۰۵.۶۴	۵۲.۳۸
خانه باغ	۲	۶۷.۱۹۳۵۴	۹۷.۰	۵۸.۰
تجاری	۱۴۷	۲۵.۷۵۶۷۶	۸۱.۳	۲۹.۲
آموزش	پیش دبستان	۰۶.۸۹۵۹	۴۵.۰	۲۷.۰
دبستان	۱۵	۸۱.۲۳۰۴۵	۱۶.۱	۷.۰

۴۲.۰	۷.۰	۹۸.۱۳۹۹۹	۷	راهنمایی	عمومی
۴۱.۰	۶۸.۰	۵۳.۱۳۶۷۱	۷	متوسطه	
۸۱.۱	۳	۳۸.۵۹۶۷۶	۴۰	جمع	
۴۶.۰	۷۷.۰	۰۷.۱۵۴۵۷	۷	آموزش عالی	
۱۶.۰	۲۸.۰	۷.۵۵۷۶	۵	مذهبی	
۲۲.۰	۳۷.۰	۵۵.۷۳۶۰	۷	فرهنگی	
۴۵.۰	۷۵.۰	۰۴.۱۴۹۱۳	۱۲	درمانی	
۰	۰	۰	۰	بهداشتی	
۰۴.۱	۷۳.۱	۹۳.۳۴۴۱۲	۳۶	اداری-انتظامی	
۳۶.۰	۶.۰	۶۲.۱۲۰۸۲	۱۰	پارک و فضای سبز	
۲۱.۰	۳۵.۰	۴۳.۶۹۶۶	۲	ورزشی	
۰۵.۰	۰۸.۰	۰۳.۱۷۳۵	۲	گردشگری-پذیرایی	
۱۲.۰	۲.۰	۳.۴۰۵۴	۳۵	تاسیسات و تجهیزات	
۰۰۹.۰	۰۱.۰	۹۸.۲۹۹	۱	صنعتی- کارگاهی	
۰۱.۰	۰۳.۰	۶۱.۶۴۶	۱	انبار	حمل و نقل و انبارداری
۵۵.۱۲	۸۴.۲۰	۴۱۳۲۶۴	-	شبکه دسترسی	
۳.۱	۱۶.۲	۳۸.۴۲۹۱۵	۱۸	بایر ، متروکه و مخروبه	
۲۳.۶۰	۱۰۰	۱۹۸۲۶۹۴	۲۴۰۳	جمع کل	

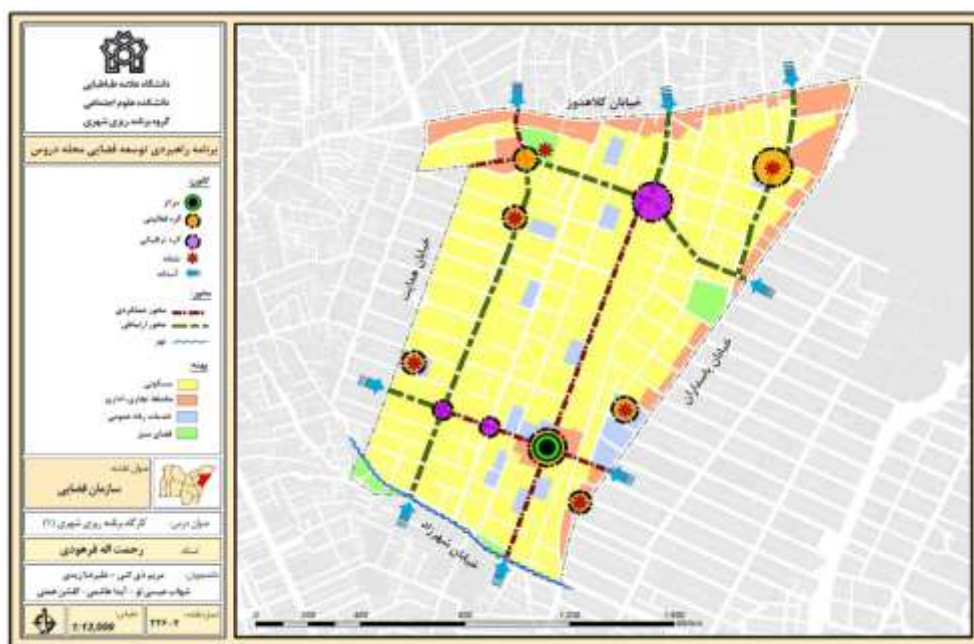
نقشه شماره ۱. کاربری اراضی ۱۳۹۴

- بررسی و شناسایی الگوی سازمان فضایی

سازمان فضایی شامل عناصر کانونی، محوری و پهنه ای است. الگوی سازمان فضایی بیانگر رابطه بین این عناصر است. بدین ترتیب می توان با در نظر گرفتن آن، استخوان بندی عناصر اصلی را مشخص نمود تا سایر عناصر با توجه به آنها و در ارتباط با آنها مکان یابی شوند. سازمان فضایی محله دروس در نقشه شماره ۲ نشان داده شده است.

نقشه شماره ۲. سازمان فضایی محله دروس

تحلیل نظام کاربری زمین و فضا

بررسی نظام کاربری زمین و تحلیل مسائل مربوط به آن از مهم ترین و اصلی ترین هسته های برنامه ریزی شهری می باشد. مکان گزینی و توزیع فضایی فعالیت ها و عملکردها، نشان دهنده خوب یا بد بودن پراکنش فضایی کاربری ها می باشد. در بررسی کاربری زمین دو نوع ارزیابی کمی و کیفی باید صورت گیرد که می توان هم از میزان فعالیت ها در شهر آگاه شد و هم نحوه سازش آنها با یکدیگر را مشخص نمود. بنابراین با تحلیل درست کاربری زمین می توان به ایجاد فضاهای باز بیشتر و استفاده بهتر از زمین های شهری کمک کرد. همچنین این کار باعث خواهد شد که هر کاربری بهترین کیفیت خود را ارائه نماید

ارزیابی کمی

یکی از متعارف ترین ارزیابی های کاربری زمین، ارزیابی کمی می باشد. هدف از انجام ارزیابی کمی یافتن کمبودهای شهر و میزان دستیابی شهروندان به فعالیت های شهری می باشد. در این روش با توجه به کاربری ها و سرانه های موجود آنها و همچنین مقایسه و سنجش سرانه های موجود و سرانه های استاندارد نیازهای شهر مشخص خواهد شد.

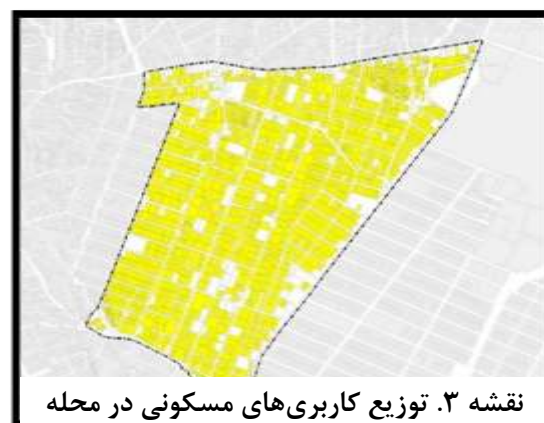
جدول شماره ۶: سرانه کاربری های

کاربری	مساحت (مترمربع)	سرانه	سرانه استاندارد	کمبود	مازاد	مساحت (مترمربع)
مسکونی	۰۶.۱۲۶۸۳۰۲	۵۲.۳۸	۲۰-۵۰	-	-	-
خانه باغ	۶۷.۱۹۳۵۴	۵۸.۰				
تجاری-خدماتی	۲۵.۷۵۶۷۶	۲۹.۲	۵.۳	-۲۱.۱	-	-۷۸.۳۹۸۳۰
آموزش عمومی	۰۶.۸۹۵۹	۲۷.۰	۲-۵	-۱۹.۰	-	-۴۲.۶۲۵۴
	۸۱.۲۳۰۴۵	۷.۰				
	۹۸.۱۳۹۹۹	۴۲.۰				
	۵۳.۱۳۶۷۱	۴۱.۰				
	۳۸.۵۹۶۷۶	۸۱.۱				
آموزش عالی	۰۷.۱۵۴۵۷	۴۶.۰	۴۶.۰	-	-	-
مذهبی	۷.۵۵۷۶	۱۶.۰	۵.۰-۷۵.۰	-۳۴.۰	-	-۱۲.۱۱۱۹۲
فرهنگی	۵۵.۷۳۶۰	۲۲.۰	۵.۰-۷۵.۰	-۲۸.۰	-	-۰۴.۹۲۱۷
بهداشتی - درمانی	۰۴.۱۴۹۱۳	۴۵.۰	۱-۵.۲	-۵۵.۰	-	-۹.۱۸۱۰۴
اداری-انتظامی	۹۳.۳۴۴۱۲	۰۴.۱	۷۵.۰-۵.۱	-	-	-
پارک و فضای سبز	۶۲.۱۲۰۸۲	۳۶.۰	۸-۱۵	-۶۴.۷	-	-۵۲.۲۵۱۴۹۳
ورزشی	۴۳.۶۹۶۶	۲۱.۰	۲.۱-۲	-۹۹.۰	-	-۸۲.۳۲۵۸۸
گردشگری-پذیرایی	۰۳.۱۷۳۵	۰۵.۰	۲.۰-۷۵.۰	-۱۵.۰	-	-۷.۴۹۳۷
تاسیسات و تجهیزات	۳.۴۰۵۴	۱۲.۰	۵.۱-۵.۲	-۳۸.۱	-	-۸۴.۴۵۴۲۶
صنعتی-کارگاهی	۹۸.۲۹۹	۰۰۹.۰	۸-۱۰	-۹۹۱.۷	-	-۷۴.۲۶۳۰۴۷
حمل و نقل و انبارداری	۶۱.۶۴۶	۰۱.۰	۲۰	-۴۴.۷	-	-۹۲.۲۴۴۹۰۹
	۴۱۳۲۶۴	۵۵.۱۲				
بایر ، متروکه و مخروبه	۳۸.۴۲۹۱۵	۳.۱	۰	-	+۳.۱	+۴.۴۲۷۹۳
جمع کل	۱۹۸۲۶۹۴	۲۳.۶۰	۶۱.۶۷-۷۱.۱۰۳	-۱۶.۲۸	+۳.۱	-۴۸.۸۸۴۱۷۷

کاربری مسکونی: کاربری مسکونی گسترده‌ترین کاربری در سطح محله است که با احتساب خانه‌باغ‌ها حدود ۶۵٪ از مساحت محله دروس را دربرمی‌گیرد. خانه‌های مسکونی عمدتاً از نوع آپارتمان‌های بلند مرتبه با حیاط‌های سرسبز و درختکاری شده است که در اکثر نقاط محله به چشم می‌خورد. تنها قطعات مسکونی در قسمت شمالی محدوده، بافت ارگانیک و بی‌نظم داشته و بافت قسمت میانی و جنوبی حالت منظم و شطرنجی دارد. در قسمت شمالی قطعات مسکونی ریزدانه‌تر و دارای قدمت بیشتری نسبت به سایر نقاط محله است. سرانه کاربری مسکونی در محله دروس ۳۹/۱ است که منطبق با متوسط سرانه مسکونی تهران (۲۰ تا ۵۰ مترمربع) می‌باشد و پراکنش یکسانی در تمام نقاط محله دارد.

شکل ۱. نمونه‌ای از آپارتمان‌های مسکونی محله

نقشه ۳. توزیع کاربری‌های مسکونی در محله

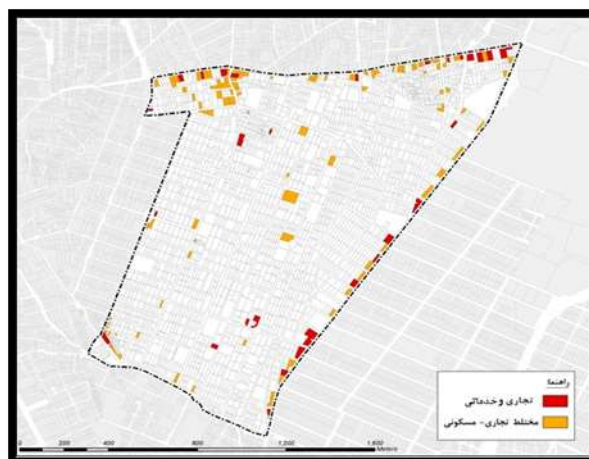
دروس

کاربری خدماتی و تجاری

یکی از عملکردهای اصلی شهر فعالیت‌های تجاری و خدماتی آن می‌باشد که در سطح محلات شهری گسترده شده‌اند و پویایی محلات را موجب می‌شوند. بیشترین سهم کاربری تجاری و خدماتی در مرزهای شمالی و شرقی محله (محورهای فرامحله‌ای) قرار گرفته‌اند که یکی از دلایل آن همجواری با خیابان‌های مهم "پاسداران" از شرق و "شهید کلاهدوز" از شمال می‌باشد. سایر کاربری‌های تجاری مانند خرده فروشی، بانک، نانوايي، میوه و تره بار، قصابی و... درون محله و در مراکز و محورهای اصلی محله واقع شده‌اند. درصد بالای این کاربری‌ها سطح عملکرد فرامحله‌ای دارند. مساحت کل کاربری تجاری ۷/۵۶۷۶ هکتار، معادل ۳/۸٪ از مساحت کل محله و سرانه ۲/۲۹ مترمربع به ازای هرنفر است که با توجه به سرانه استاندارد کاربری خدماتی و تجاری در شهر تهران، حدود ۱/۲۱ مترمربع به ازای هر نفر و بعبارت دیگر حدود ۴ هکتار کمبود در محله دروس دارد.

شکل ۲. نمونه ای از فعالیت‌ها در محله دروس

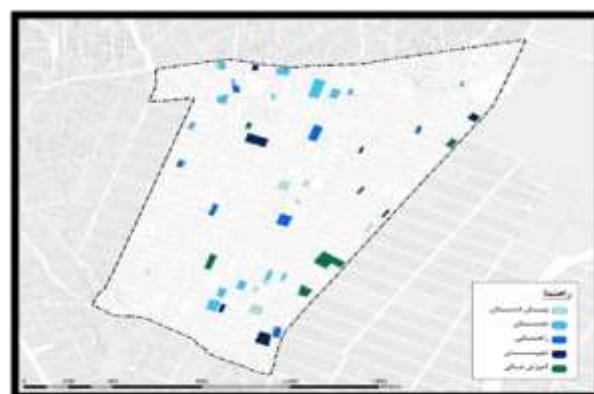
نقشه ۴. توزیع کاربری‌های تجاری و خدماتی در سطح محله

کاربری آموزشی و آموزش عالی

کاربری آموزشی محله دروس دارای مساحتی برابر با $7/3939$ هکتار است که دربرگیرنده کلیه سطوح تحصیلی از پیش دبستان تا آموزش عالی می باشد. این محله $58482/17$ مترمربع اراضی آموزش عمومی با سرانه $1/81$ مترمربع دارد و با توجه به سرانه استاندارد کاربری آموزشی برای محلات شهر تهران، کمبود سرانه کاربری آموزشی در محله دروس حدود $0/19$ مترمربع به ازای هر نفر و حدود 6250 مترمربع می باشد. کاربری آموزش عالی نیز شامل ۷ واحد آموزشی از جمله ساختمان شماره ۲ دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی می باشد که حدود $0/77\%$ از مساحت محله دروس را دربرمی گیرد.

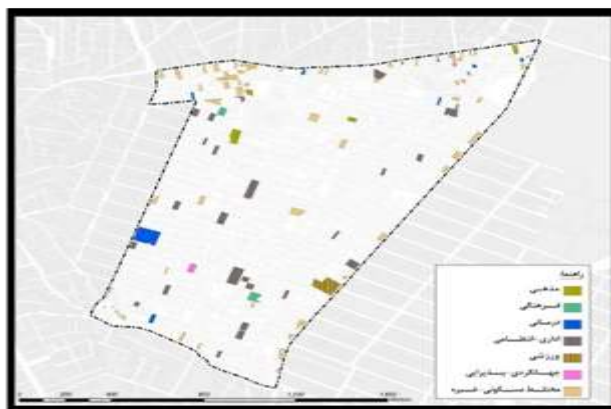
شکل ۳. نمونه‌ای از کاربری آموزشی عالی در محله دروس

نقشه ۵. توزیع کاربری‌های آموزشی در سطح محله دروس

کاربری خدمات رفاه عمومی

کاربری خدمات رفاه عمومی دربرگیرنده کاربری‌های بهداشتی، درمانی، فرهنگی، مذهبی، اداری، ورزشی و ... است و بیشترین مساحت خود را به کاربری اداری - به دلیل وجود سفارتخانه‌ها - اختصاص داده است و از نظر سرانه کاربری‌ها کمبودی ندارد. کمبود سرانه کاربری مذهبی ۰/۳۴ مترمربع، کاربری فرهنگی ۰/۲۸ مترمربع و کاربری بهداشتی و درمانی، مجموعاً ۰/۵۵ مترمربع به ازای هر نفر می‌باشد. پراکندگی این خدمات به صورت مقابل است.

نقشه ۶. توزیع کاربری خدمات رفاه عمومی در سطح محله دروس

کاربری پارک و فضای سبز عمومی

سرانه کاربری فضای سبز در محله دروس بطور کلی که شامل پارک‌ها، بوستان‌ها، زمین بازی کودکان و زمین‌های چمن‌کاری شده می‌باشد، در مقایسه با سرانه استاندارد فضای سبز در تهران ناچیز بوده به گونه‌ای که حداقل سرانه فضای سبز در تهران ۸ مترمربع به ازای هر نفر است و در محله دروس، سرانه کاربری فضای سبز عمومی برای هر نفر، ۰/۳۶ مترمربع می‌باشد. عمده فضای سبز محدوده عبارت است از فضای سبز و باغچه کاری در محوطه‌ها و حیاط‌های مجتمع‌های آپارتمانی به صورت خصوصی و چند بوستان عمومی کوچک.

شکل ۴. نمونه ای از فضای سبز عمومی در محله دروس

نقشه ۷. توزیع کاربری فضای سبز در محله دروس

ارزیابی کیفی

بدون تردید، تعیین اصول دقیق مکان‌یابی فعالیت‌های مختلف در شهر به دلیل ماهیت مسائل شهری بسیار دشوار است. هدف اصلی از سلسله اقدامات برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری، تامین رفاه اجتماعی و اقتصادی شهروندان است. معیارهای مکان-گزینی که در راستای هدف فوق قرار می‌گیرند، عبارتند از:

ماتریس سازگاری

ماتریس مطلوبیت

ماتریس ظرفیت

و در نهایت ماتریس وابستگی

ماتریس سازگاری

ماتریس سازگاری کاربری‌های محله دروس	مسکونی	تجاری و خدماتی			آموزشی	آموزشی عالی	بهداشتی - درمانی	اداری - نظامی	فرهنگی - مذهبی
		روزانه	هفتگی	ماهانه					
مسکونی	○								
تجاری و خدماتی	○	○							
	○	⊙	○						
	●	⊗	⊗	○					
آموزشی	⊙	○	⊙	⊗	○				
آموزشی عالی	⊗	○	⊗	⊗	⊙	○			
بهداشتی - درمانی	⊗	⊙	⊙	⊗	⊗	⊗	○		
اداری - نظامی	⊗	⊙	⊙	⊗	⊗	⊗	⊗	○	
فرهنگی - مذهبی	⊙	⊙	⊙	⊗	⊙	⊙	⊗	⊗	○
○ کاملاً سازگار ⊙ نسبتاً سازگار ⊗ بی تفاوت ● کاملاً ناسازگار									

در ماتریس فوق، مراد از تجاری - خدماتی ماهانه، تعمیرگاه‌های موجود در محدوده است که در میدان هدایت وجود دارند و سبب توقف وسایل نقلیه و ترافیک عبوری شده، به گونه‌ای که گره ترافیکی ایجاد کرده و به سبب ایجاد آلودگی، با محیط مسکونی همخوانی ندارند و نیز مراد از کاربری اداری، همان سفارتخانه‌ها می‌باشند که وجود تدابیر امنیتی برای آن‌ها، پویایی محله دروس را کاهش داده است.

به طور کلی با توجه به محاسبات مربوط به این ماتریس، میانگین امتیازات این ماتریس برای همه کاربری‌ها برابر با $30/8$ می‌باشد و در بازه $(30/6-37/8)$ قرار گرفته و نشان می‌دهد که به طور میانگین، کاربری‌های محله دروس نسبتاً سازگارند و اغلب در حوزه نفوذ یکدیگر نبوده و بر هم تاثیری ندارند.

ماتریس مطلوبیت

ماتریس مطلوبیت کاربری‌های محله دروس	ابعاد و اندازه	موقعیت	دسترسی	فاصله با عناصر وابسته	صدا، بو و هوا
مسکونی					
تجاری و خدماتی	روزانه				
	هفتگی				
	ماهانه				
آموزشی					
آموزشی عالی					
بهداشتی - درمانی					
اداری - نظامی					
فرهنگی - مذهبی					
کاملاً مطلوب نسبتاً مطلوب کاملاً نامطلوب نسبتاً نامطلوب					

همانطور که از ماتریس فوق پیداست، فعالیت‌های روزانه و هفتگی در محدوده بسیار اندک بوده و مخصوصاً کاربری‌های تجاری و خدماتی هفتگی پراکنش مناسبی در محله دروس ندارند. همچنین کاربری‌های تجاری ماهانه (تعمیرگاه‌های اتومبیل و ...)

تولید آلودگی‌های صوتی، هوا و بصری کرده و باید برای حل این مسئله تدابیری اندیشید. از طرفی همانطور که مشاهده می‌شود، کاربری آموزشی از ابعاد و پراکنش نسبتاً مناسبی در محله برخوردار است.

به طور کلی با توجه به محاسبات مربوط به این ماتریس، میانگین امتیازات این ماتریس برای همه کاربری‌ها برابر با ۱۳/۷ می‌باشد و در بازه (۱۳-۱۶/۵) قرار گرفته و نشان می‌دهد که به طور میانگین، کاربری‌های محله دروس نسبتاً مطلوبند؛ یعنی اغلب کاربری‌ها و فعالیت‌های محله دروس، با توجه به ویژگی‌های خاص آن‌ها، برای محله مناسب هستند

ماتریس ظرفیت

کشور	منطقه	شهر	بخشی از شهر	محله	زیرمحله	واحد همسایگی	ماتریس ظرفیت کاربری - های محله دروس	
				×	×		روزانه	تجاری و خدماتی
				×			هفتگی	
			×				ماهانه	
			×	×			آموزشی	
		×					آموزشی عالی	
		×	×				بهداشتی - درمانی	
×							اداری - نظامی	
				×			فرهنگی - مذهبی	

با توجه به مقیاس عملکرد هر کاربری، اغلب کاربری‌های موجود در محله دروس، در سطح بخشی از شهر و فراتر از آن عمل می‌کنند؛ یعنی عملکرد فعالیت‌ها به نسبت فراتر از مرزهای محدوده می‌باشد.

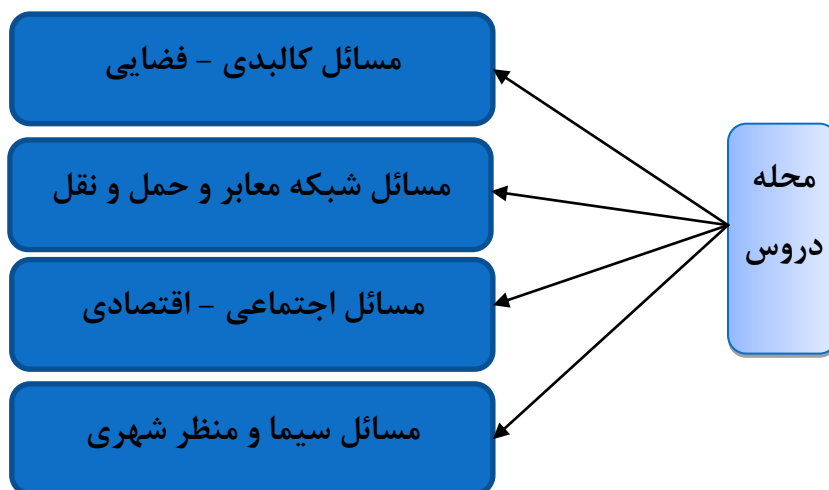
ماتریس وابستگی

ماتریس وابستگی کاربری‌های محله دروس	مسکونی	تجاری و خدماتی			آموزشی	آموزشی عالی	بهداشتی درمانی	اداری - نظامی	فرهنگی مذهبی
		روزانه	هفتگی	ماهانه					
مسکونی	○								
تجاری و خدماتی	○	○							
	○	○	○						
	●	◎	●	○					
آموزشی	◎	◎	◎	◎	○				
آموزشی عالی	◎	◎	◎	◎	◎	○			
بهداشتی - درمانی	◎	◎	◎	◎	◎	◎	○		
اداری - نظامی	◎	◎	◎	◎	◎	◎	◎	○	
فرهنگی - مذهبی	◎	◎	◎	◎	◎	◎	◎	◎	○
○ کاملاً وابسته ◎ نسبتاً وابسته ● نسبتاً وابسته ○ کاملاً غیروابسته									

با توجه به محاسبات مربوط به این ماتریس، میانگین امتیازات این ماتریس برای همه کاربری‌ها برابر با ۲۲/۳ می‌باشد و در بازه (۱۵/۷۵-۲۲/۵) قرار گرفته و نشان می‌دهد که به طور میانگین، فعالیت اغلب کاربری‌های در محله دروس، وابسته به فعالیت دیگر کاربری‌ها نمی‌باشد.

مسائل و مشکلات محله دروس

به طور کلی مسائل و مشکلات محله دروس در چهار بعد زیر دسته‌بندی می‌شوند:

مسائل و مشکلات کالبدی - فضایی

وجود آلودگی زیست محیطی

کاربری های ناسازگار

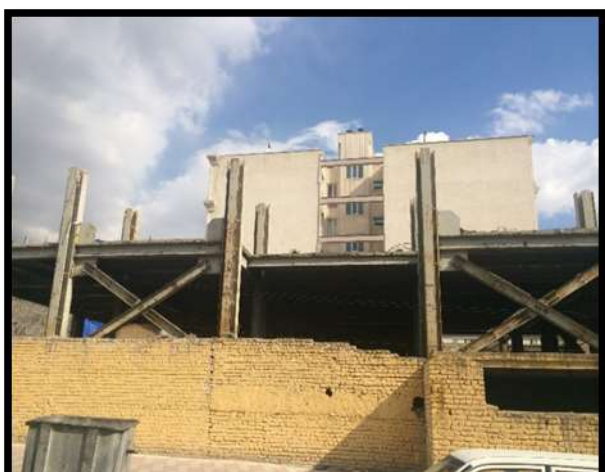
هم جوارى کاربری‌های فرامحله‌ای از جمله سفارت‌خانه‌ها و تعمیرات اتومبیل با نواحی مسکونی

فرسودگی ابنیه بخشی از بافت شمالی محله

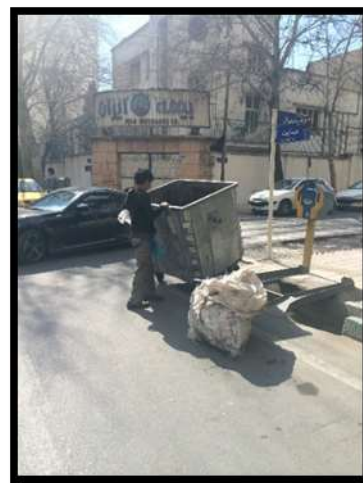
نبود مرکز محله منحصر به فرد

وجود فعالیت های غیرمجاز

وجود ساختمان های نیمه کاره و رها شده

شکل ۶. وجود ساختمان نیمه کاره در محله دروس

شکل ۵. وجود فعالیت‌های غیرمجاز

شکل ۸. از جمله آلودگی‌های زیست‌محیطی محله دروس

شکل ۷. آلودگی جوی‌های آب

مسائل و مشکلات شبکه معابر و حمل و نقل

وجود مشکلات ترافیکی در محدوده در برخی از ساعات شبانه روز

کم بودن عرض پیاده‌روها

نبود پارکینگ مناسب برای وسایل نقلیه

مسائل و مشکلات سیما و منظر شهری

مبلمان شهری نامطلوب

کافی نبودن سطوح‌های زباله

عدم وجود صندلی برای نشستن در اکثر معابر و فضاهای محله

کمبود فضای سبز و پارک محله‌ای

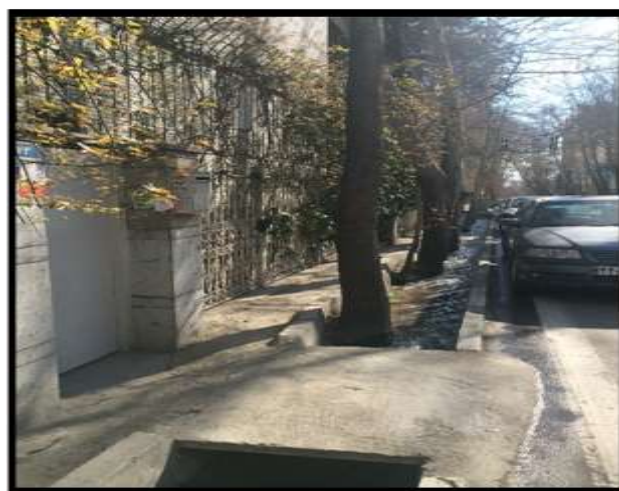
کفسازی نامطلوب

خط آسمان نامطلوب و اغتشاشات بصری

وجود محصوریت در کوچه‌ها (کم بودن نسبت ارتفاع به عرض کوچه‌ها)

شکل ۱۰. کم بودن عرض پیاده‌روها

شکل ۹. پارک حاشیه بر اثر نبود پارکینگ

شکل ۱۱. کم بودن عرض پیاده‌روها

شکل ۱۲. مسئله ترافیک

شکل ۱۴. وجود کفسازی نامناسب

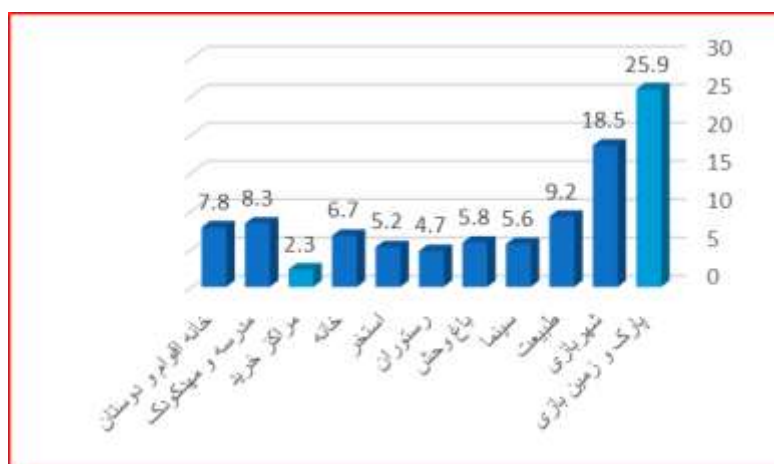

شکل ۱۳. وجود اغتشاشات بصری

نتایج و تحلیل یافته های توصیفی پرسش نامه کودکان

نتایج حاصل از پرسش نامه کودکان که بین حدوداً ۳۸۳ کودک دختر و پسر در فاصله سنی ۴ تا ۱۲ سال توزیع شد، به شرح ذیل می باشد:

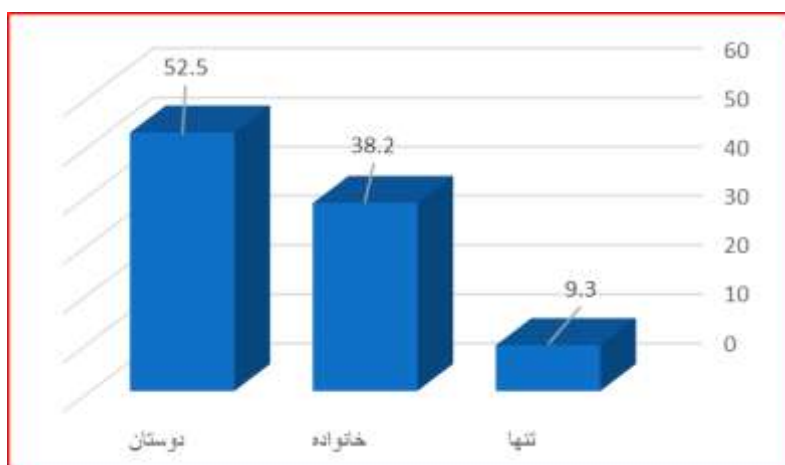
در سوال اول در مورد مکان های دلخواه کودکان ، همان طور که مشاهده می شود، کودکان بیشترین تمایل ، به پارک و زمین بازی و کم ترین تمایل را به مراکز خرید نشان داده اند.

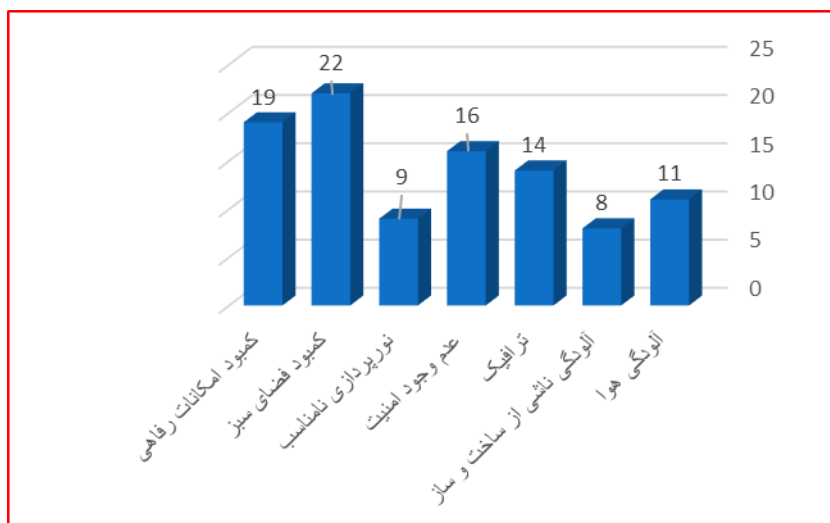
در سوال دوم، بازی مورد علاقه کودکان مورد سوال قرار گرفت و مشاهده می شود بیشترین تمایل به بازی های کامپیوتری و کم ترین تمایل آن ها به بازی در خانه و تماشای تلویزیون نشان داده شده است.

سوال سوم، از کودکان خواسته شد تا کسانی را که دوست دارند در این فعالیت ها همراهشان باشند نام ببرند، که با توجه به پاسخ های کودکان نتیجه می گیریم بیشتر مایل به همراهی دوستان و در درجه بعدی همراهی خانواده هستند و تعداد بسیار کمی می خواهند تنها این فعالیت ها را انجام دهند.

در سوال چهارم، در مورد مشکلاتی که کودکان در شهر پیش رو دارند پرسیده شد که تعدادی از مشکلات را از زبان خودشان مطرح می کنیم و هم چنین نتایج به صورت نمودار مشاهده می شود:

تکنیک نقاشی

نقاشی کردن یکی از شیوه های بسیار جالب جمع آوری اطلاعات و هم چنین نقطه شروع خوبی برای به وجود آوردن یک فضای گرم و صمیمانه برای مشارکت کودکان و انجام مصاحبه با آنان می باشد. پس از درخواست تکمیل پرسش نامه توسط کودکان، با استفاده از تکنیک نقاشی کار خود را با اعلام یک موضوع که عبارت است از " ترسیم شهری که دوست دارید در آن زندگی کنید " ادامه می دهیم.

نمونه هایی از نقاشی های کودکان در این رابطه به همراه تحلیل آن ها را در ادامه بررسی خواهیم کرد.

شکل شماره ۱۵: نقاشی های کودکان

تحلیل نقاشی کودکان:

با توجه به نقاشی های که کودکان کشیده اند و مصاحبه با آن ها در رابطه با نقاشی هایشان مشاهده می شود که بیش از ۷۰ درصد کودکان شهر را با فضای سبز و باز ، و پارک توصیف کرده اند . آن ها همچنین علاقه زیادی به وجود فضاهای بازی و سینما مخصوص کودکان و محیط هایی امن جهت گذران اوقات فراغت خود هستند در نقاشی کودکان اثری از آلودگی هوا وجود ندارد و همچنین چیزی که مشهود است تعداد کم وسایل نقلیه و خودرو در شهر می باشد. نکته بعدی که حائز اهمیت است علاقه کودکان به وجود باغ وحش در شهر می باشد آن ها علاقه مند به حیوانات هستند استفاده از عنصر آب نیز در اکثر نقاشی کودکان دیده می شود و همچنین نقاشی آن ها بیشتر دارای عناصر رنگی است که در رابطه با رنگ و نورپردازی به تصویر کشیده شده است.

نتیجه گیری:

با توجه به این که در سال های اخیر به ویژه در شهرهای بزرگ، افزایش تراکم ساختمانی و تراکم جمعیتی، ارتفاع ساختمان ها، کاهش سرانه کاربری مسکونی و فضای باز قطعه مسکونی، بی استفاده شدن حیات ها به دلیل از بین رفتن حریمیت، کوچک شدن و یا تبدیل به پارکینگ شدن و . . . باعث شده است که به شدت از فضای باز قابل استفاده خانوارها و به ویژه کودکان کاسته شود،

بسیاری از نیازهای تفریحی اجتماعی شهروندان در داخل این فضاهای خصوصی یا نیمه خصوصی - تأمین نشده است. در نتیجه توجه به مفاهیم شهر دوستدار کودک (CFC) در چنین شرایطی می تواند مفید واقع شود، شهر «اوز» در استان فارس برای اولین بار در ایران، به عنوان شهر دوستدار کودک در فروردین ۱۳۸۹ از طرف موسسه پژوهشی کودکان انتخاب شده است و همانطور که مشاهده می شود توجه به این مفهوم قدمت چندانی نداشته و نیازمند توجه بیشتر به این مفهوم می باشد. درنمونه مورد مطالعه محله دروس واقع در منطقه سه تهران نیز تعاملات اجتماعی نسبتاً کمی بین کودکان دیده می شود و بر خلاف میلشان که بیشتر دوستدار بازی های گروهی در دل طبیعت می باشند، مجبور به انجام بازی های رایانه ای در خانه هستند، ضرورت ایجاد و گسترش فضاهای باز عمومی جهت گذران اوقات فراغت و با هدف افزایش مرادوات اجتماعی کودکان و ساکنین احساس می شود.

با توجه به نقلشی ها و مصاحبه کودکان مهم ترین شاخص های یک شهر دوستدار کودک را میتوان وجود:

- ✓ فضاهای سبز و باز و پارک مخصوص بازی برای کودکان
- ✓ توجه به عنصر آب در شهر
- ✓ وجود سینما و فضاهای تفریحی مخصوص کودکان در شهر
- ✓ استفاده از رنگ و نورپردازی مناسب در شهر
- ✓ کاهش تعداد خودرو در سطح شهر و کاهش آلودگی هوا
- ✓ وجود باغ وحش و همچنین علاقه کودکان به حیوانات

توجه به شاخص های شهر دوستدار کودک به ویژه در مواقعی که با هدف مشارکت کودکان و توجه به نیازها و خواسته های کودکان همگام است می تواند علاوه بر فراهم کردن محیطی متناسب با خواسته های کودکان، با ایجاد فرصت مشارکت و تشخیص نقش اجتماعی به آن ها موجب افزایش آگاهی های اجتماعی و توسعه مشارکت واقعی و خلاق در جامعه باشد.

منابع:

۱. آزموده، مریم (۱۳۹۱) معماری و طراحی برای کودکان، نشر علم و دانش، چاپ اول، تهران.
۲. کاشانی جو، خشایار، (۱۳۸۹) بازشناخت رویکردهای نظری به فضاهای عمومی شهری، هویت شهر، ۹۵-۱۰۶
۳. دریسکل، دیوید، (۱۳۸۷) ایجاد شهرهای بهتر با کودکان و جوانان. ت: توکلی، مهرانوش و سعید رضوانی. نوید. نشر دیبایه. تهران.
۴. کیانی، اکبر و اسماعیل زاده کواکی، علی، (۱۳۹۱) تحلیل و برنامه ریزی شهر دوستدار کودک از دیدگاه کودکان نمونه موردی: قوچان، باغ نظر، شماره ۲۰، ۶۲-۲۴
۵. کربلایی حسینی غیاثوند، ابوالفضل و سهیلی، جمال الدین، (۱۳۹۲) بررسی ویژگیهای شهر دوست داشتنی از نگاه کودکان نمونه موردی: منطقه ۲ شهرداری قزوین، مطالعات شهر، شماره ۹، ۵۹-۶۸.
۶. شیعه، اسماعیل (۱۳۸۶) آماده سازی شهر برای کودکان، سازمان فرهنگی هنری شهرداری، مؤسسه نشر، شهر، تهران.
7. Woolcock, G. , Gleeson, B. & Randolph, B. (2007) 'Child friendly Cities: Critically Exploring the Evidence Base of a Resurgent Agenda', paper presented at the third *State of Australian Cities Conference*, November, Adelaide
8. Aarts, M. J. , Jeurissen Milou, P. J. , Van Oers Hans, A. M. , Schuit, A. J. , Van de Goo ien, A. M. (2011). Multi-sector policy action to create activity-friendly environments for children: A multiple-case study. *Journal of Health Policy*, (101) : 11-19. Available from : [http://www.healthpolicyjrnل.com/article/S0168-8510\(10\)00272-1/fulltext](http://www.healthpolicyjrnل.com/article/S0168-8510(10)00272-1/fulltext).
9. Riggio, E. (2002). Child Friendly Cities: Good Governance in the Best Interests of the Child. *Environment & Urbanization*, 2(14), 45-58.
10. Chawla, L. (2002)(eds) *Growing Up In an Urbanizing World*, London: Earthscan/UNESCO.
11. Malone, K (2007). The Bubble-wrap generation: children growing up in walled gardens, *Environmental EducationResearcher*, 13 (4), pp. 513-528.
12. Planning Institute of Australia. (2007). Child friendly communities: National position statement. Canberra: PIA.
13. Kytta, M. (2004). The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal Of Environmental Psychology*, 24(2), 179-198.
14. Gleeson, B. , & Snipe, N. (Eds.). (2006). *Creating child friendly cities: Reinstating kids in the city*. Oxon: Routledge